

Olisiko kirkon luovuttava vihkioikeudesta? Mitä selvityksessä selvisi?”

Tiililä-seura

3.10. 2017

Eila Helander, professori emerita

Piispainkokouksen tehtävänto

- Selvityksen tuli olla: Perinpohjainen kartoitus avioliittoon vihkimisen merkityksestä kirkon identiteetille ja siitä millaisia vaihtoehtoja kirkolla on edessään
- Tarkasteltavia kysymyksiä ja aiheita voisivat olla:
  - Kirkollisen vihkimisen merkitys suhteessa avioliittoon yhteiskunnallisena instituutiona
  - Millaisiin ratkaisuihin muut kirkot ovat päätyneet
  - Kirkolliselle vihkimiselle esitetyt perustelut

- Piispainkokouksen linjaamat teoreettiset vaihtoehdot:
  - Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin
  - Vihkioikeus säilyy muuttunein edellytyksin
  - Vihkioikeus säilyy nykyisin edellytyksin mutta avioliiton siunaamisen edellytyksiä muutetaan
  - Vihkioikeus poistuu ja siunaus nykyisin edellytyksin
  - Vihkioikeus poistuu ja siunaus muuttunein edellytyksin
  - Kirkko luopuu avioliiton solmimiseen liittyvistä toimituksista

- Selvityksessä tuli tarkastella eri vaihtoehtojen:
  - Juridisia edellytyksiä ja seurauksia
  - Merkitystä kirkon jäsenille
    - Jäsenten näkemyksiä eri vaihtoehtoista
    - Heijastusvaikutuksia kasteen ja rippikoulun asemaan
  - Vaikutusta kirkon teologiseen identiteettiin
    - Teologinen ja käytännöllinen traditio
    - Pastoraalinen vastuu
  - Vaikutusta kirkon identiteettiin suhteessa yhteiskuntaan ja valtioon
  - Taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia
    - Kirkon henkilöstö ja talous
    - Avioliittoon vihittäville koituvat kustannukset
    - Kirkon ja valtion suhteet
  - Lopuksi tuli laatia kokoava arviointi eri vaihtoehtoista

Seuraavassa tarkastelen vain joitain selvityksen keskeisiä kohtia.

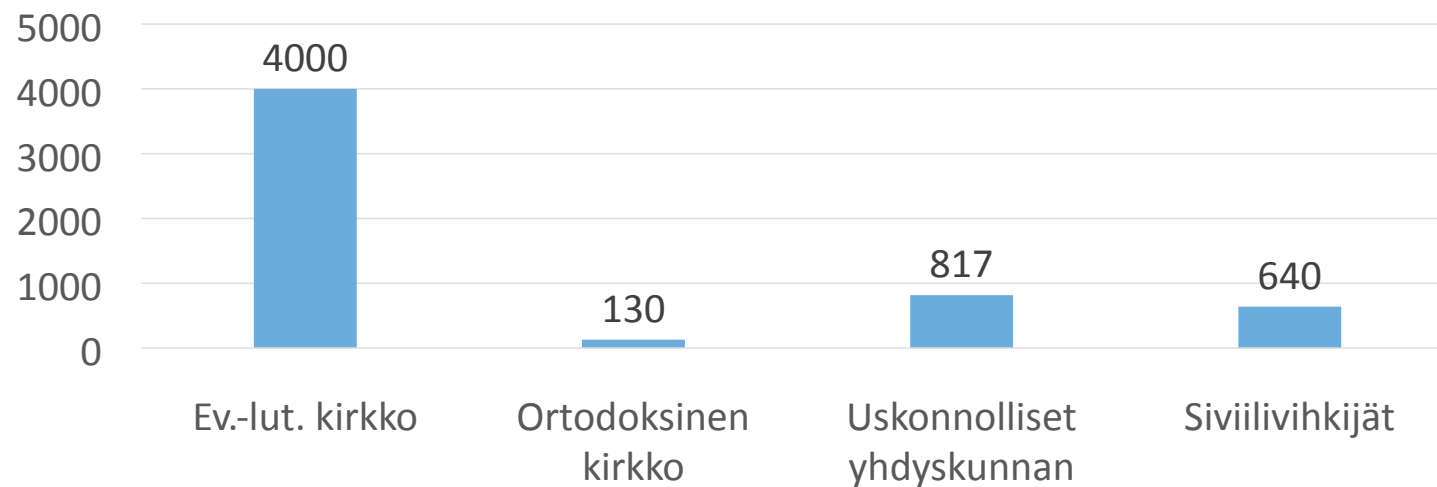
Kirkollinen vihkiminen suhteessa avioliittoon yhteiskunnallisena instituutiona

- Evankelis-luterilaisessa kirkossa avioliittoon vihkiminen ja näkemykset avioliitosta ovat muuttuneet historian kuluessa
- Sekularististen vaatimusten paineessa kirkko on pyrkinyt pitämään kiinni vihkioikeudestaan
- Kirkolliselle vihkimiselle esitetyt perustelut
  - Avioliitto ei ole sakramentti. Kirkko palvelee jäseniään: avioliiton siunaaminen keskeinen osa vihkimistä; siunaus evankeliumin julistusta -> vihittävät, läsnä oleva hääväki
  - Kirkollinen vihkiminen avioliiton tukimuotona
  - Vihkitoimitus kirkon sanoman välittäjänä
  - Tapakulttuuri, juhlavuus, kristilliset elämänarvot
  - Valinnaisena avioliiton solmimisen muotona kirkollisen vihkimisen on katsottu toimineen hyvin palvelen vihittäviä, kirkkoa ja yhteiskuntaa
  - Käytännölliset tekijät: koko maan kattava srk-verkosto, vihkitoimitus ilmainen

- Luterilaisen kirkon enemmistöaseman ja siitä seuranneen kirkollisen yhtenäisyyden vuoksi kirkollisella vihkimisellä on ollut Pohjoismaissa vahva perinne ja asema.
- Kirkon vihkioikeudesta luopumisesta on keskusteltu myös muissa Pohjoismaissa, mutta se ei ole johtanut toimenpiteisiin.
- Teologisten näkemysten ohella kirkkojen suhtautuminen sukupuolineutraaliin avioliittoon on yhteydessä myös kunkin maan homoseksuaalisuutta koskevaan lainsäädäntöön
  - LML:n 145 jäsenkirkosta 20 joko vihkii avioliittoon samaa sukupuolta olevan parin tai siunaa siviilivihkimisellä solmitun avioliiton/rekisteröidyn parisuhteen
  - Eriävät näkemykset samaa sukupuolta olevien kirkollisesta vihkimisestä ja siviilivihkimisellä solmitun avioliiton siunaamisesta jakavat anglikaanista yhteisöä
  - Avioliitto on katolisessa kirkossa ja ortodoksisissa kirkoissa sakramentti. Avioliitto ymmärretään miehen ja naisen vapaaehtoiseksi liitoksi.

- Suomessa edelleen yli puolet (57 %/2016) ev.-lut. kirkon jäsenten avioliitoista solmitaan kirkollisella vihkimisellä
- Suurin määrä vihkiöitä ev.-lut. kirkon piirissä

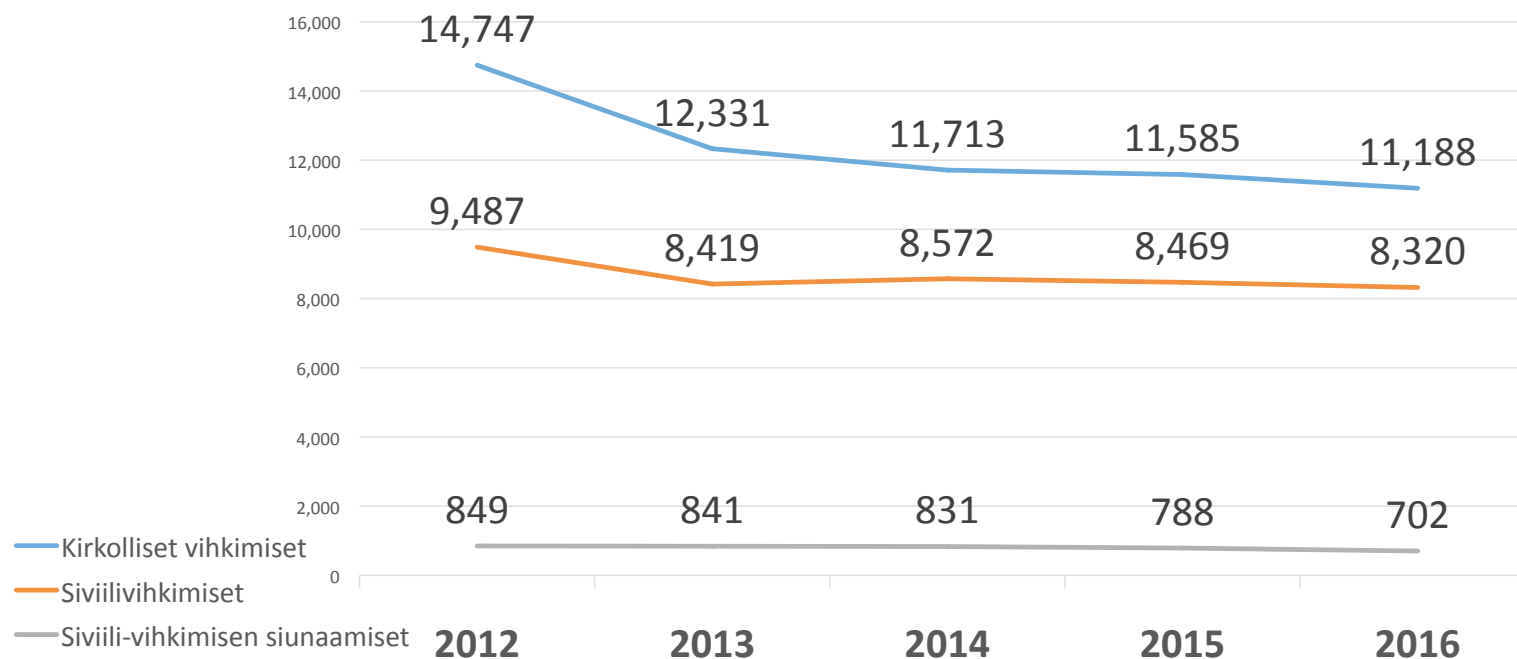
Kuva 1. Eri tahojen vihkiöikeuden omaavien henkilöiden määrät Suomessa 2017. (Taulukoiden numerointi seuran selvityksen taulukkojen numerointia)

- Vihkiöikeudesta luopuminen merkitsisi tarvetta lisätä siviilivihkiöiden määrää huomattavasti

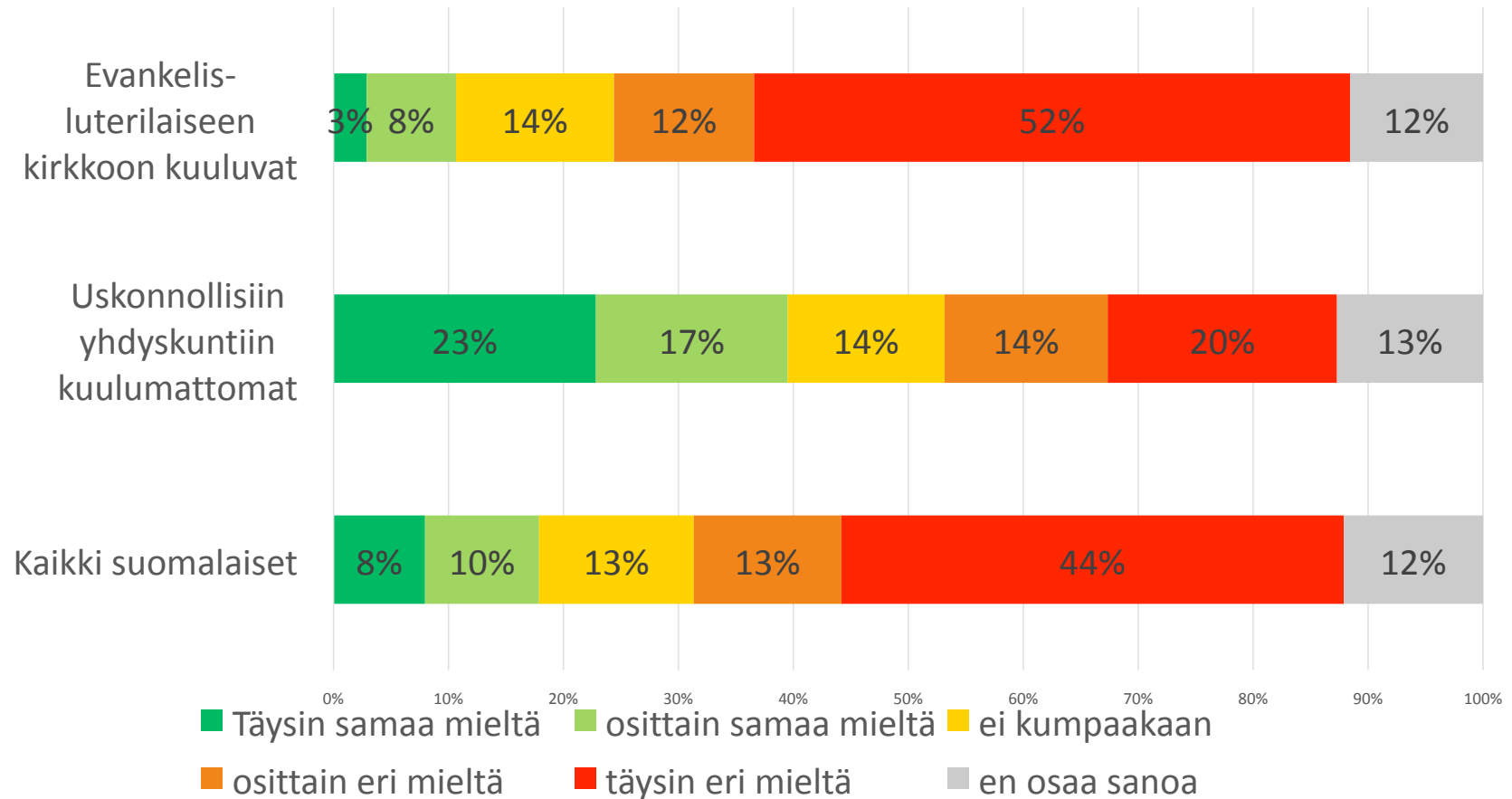
- Suomessa toimivat muut vihkioikeuden omaavat kirkot ja uskonnolliset yhdyskunnat eivät ole aikeissa luopua vihkioikeudestaan
- Siviilivihityn avioliiton siunaus ei ole saavuttanut suosiota (8 %/2016)

Kuva 2. Kirkon jäsenten avioliittoon vihkimiset ja avioliiton siunaamiset 2012- 2016.

Kuva 4. Vastaajien kanta väittämään ”Kirkon tulisi luopua vihkimisoikeudestaan”.

Kuva 5. Kirkolliseen avioliittoon vihkimisen merkitys suomalaisille.

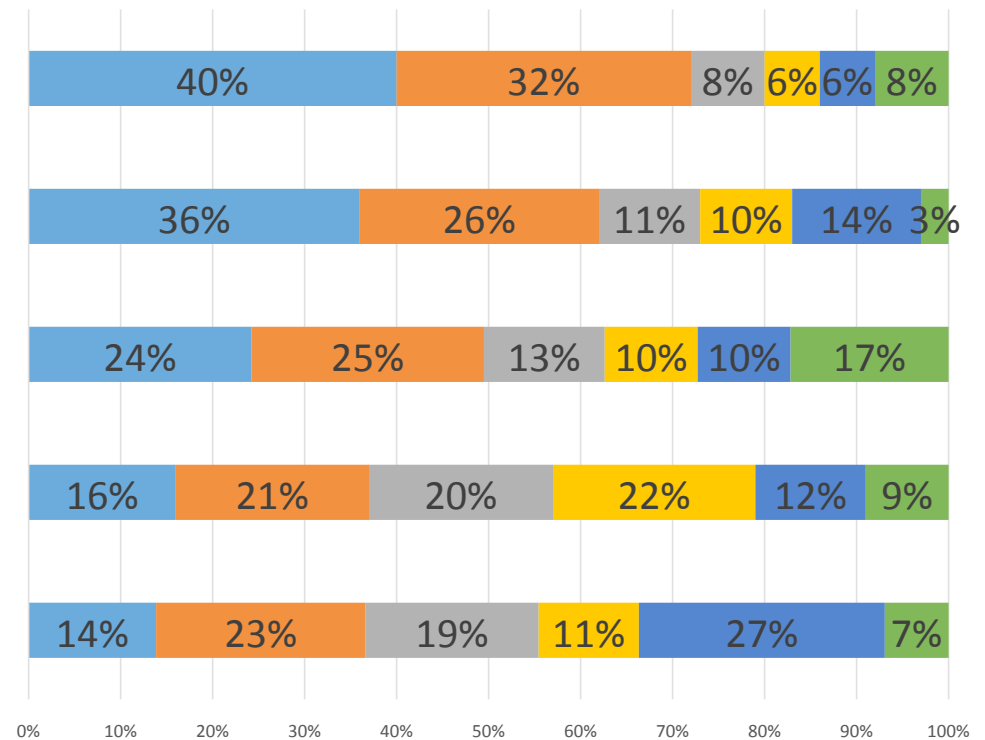
On uskonnonvapauden kannalta tärkeää, että avioliiton voi solmia kirkon tai muun uskonnollisen yhdyskunnan keskuudessa.

Kirkollinen vihkiminen takaa avioliiton solmimiselle sille kuuluvan arvokkuuden ja juhlavuuden.

Pakollinen siviiliavioliitto ennen avioliiton siunaamista kirkossa aiheuttaa vaivaa ja lisäkustannuksia.

Avioliitto on ensisijaisesti yhteiskunnallinen instituutio, minkä vuoksi on luonnollista, että se solmitaan siviiliviranomaisten edessä.

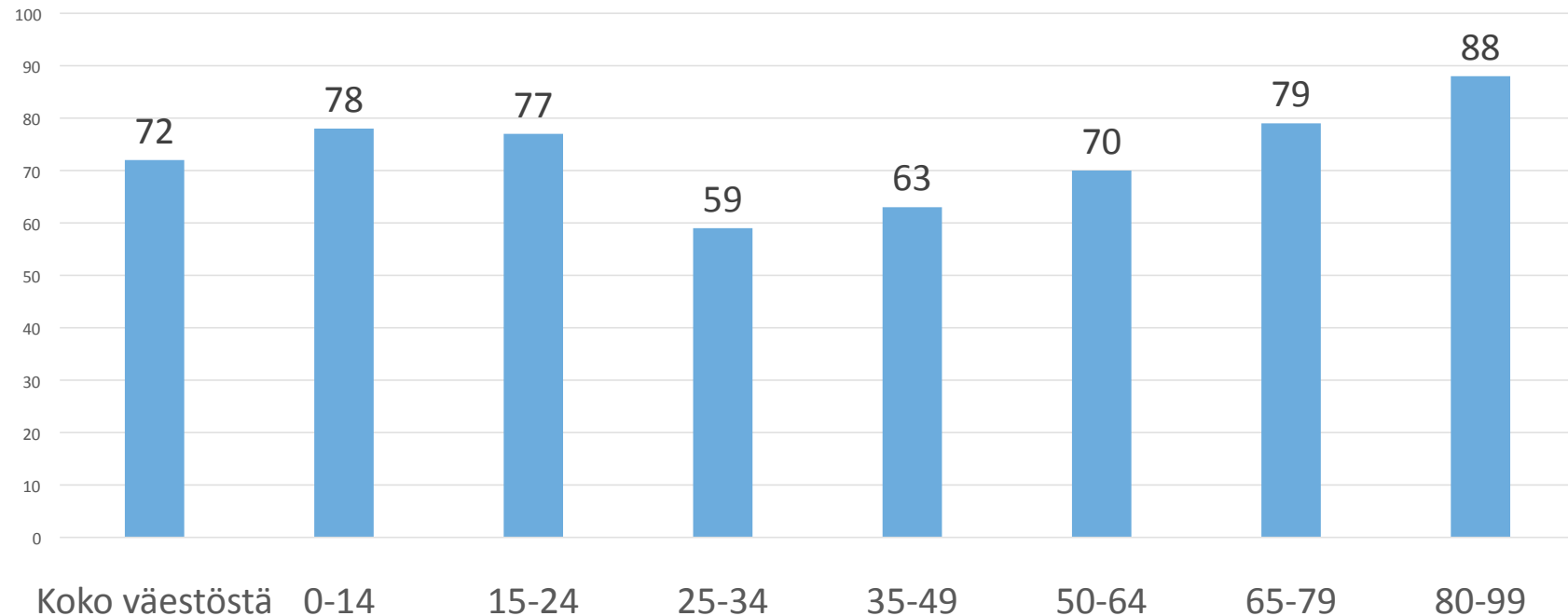
Kirkolliseen vihkimiseen liittyvä avioliiton siunaus tukee parisuhteen onnistumista.

■ Täysin samaa mieltä
 ■ Osittain samaa mieltä
 ■ Ei kumpaakaan
■ Osittain eri mieltä
 ■ Täysin eri mieltä
 ■ En osaa sanoa

- Vihkioikeudesta luopuminen vaikuttaa rippikouluun osallistuvien ja kastettujen lasten määrän vähenemiseen -> kirkon jäsenmäärä laskee ja painottuu vanhempiin ikäryhmiin; ohentaa jäsenten yhteyksiä kirkkoon

Kuva 3. Kirkon jäsenten osuus koko väestöstä ikäryhmittäin vuonna 2016 (%).

- Vihkioikeudesta luopuminen merkitsee
  - muutosta kirkon aiemmin hyväksymään toimintalinjaan ihmistä tämän elämän käännekohtissa palvelevana kirkkona
  - vähemmän aktiivisten kirkon jäsenten jäsenyyteen sitoutumisen heikkenemistä
  - muutoksia avioliittolakiin, kirkkolakiin, kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan
  - toimimista vastoin kirkon jäsenten enemmistön näkemystä
  - tarvetta lisätä siviilivihkijöiden määrää -> kustannukset veronmaksajien maksettavaksi
  - jäsenet eivät saa vastinetta maksamalleen kirkollisverolle
  - kirkko luopuu vihkimiseen liittyvästä kulttuuriperinteestä
  - kirkon aseman vahvistumista kolmannen sektorin toimijana
- Vihkioikeudesta luopuminen vaatii teologisia perusteluja

- Kysymys keiden siviilivihityn avioliiton kirkko siunaa ja siihen liittyvät ongelmat ratkaistava:
  - teologiset erimielisyydet
  - oikeus kieltäytyä siunaamasta samaa sukupuolta olevan siviilivihityn parin avioliittoa
  - siviilivihityn avioliiton siunauksen rajaaminen heteropareihin vahvistaa näkemystä kirkosta heteronormatiivisena ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä syrjivänä
- Mikäli kirkko luopuu kaikista vihkimiseen ja avioliiton siunaamiseen liittyvistä toimituksista se viestii, että kirkko ei halua olla läsnä jäsentensä elämän tärkeässä käännekohdassa.
  - erittäin poikkeuksellinen ja teologisesti vaikeasti perusteltava ratkaisu
- Vihkioikeudesta luopuminen voidaan nähdä päätöksenä, jossa kirkko välttelee ottamasta kantaa itse asiaan
- Arvioinnin tulos:

Tällä hetkellä kirkolla ei ole aihetta luopua vihkioikeudesta

Kirkko säilyttää vihkioikeutensa ja siunaa siviilivihityn avioliiton

- Vihkioikeuden säilyttäminen vahvistaa kirkon teologista itseymmärrystä tehtävästään evankeliumin julistajana
- Kirkollisella avioliittoon vihkimisellä erittäin vahva kannatus sekä kaikkien suomalaisten että kirkon jäsenten keskuudessa
- Kirkolliset toimitukset mahdollisuus vahvistaa toimituksiin osallistuvien jäsenyyttä kirkossa
- Kirkollisella vihkimisellä suora yhteys nuorten halukkuuteen käydä rippikoulu
- Tukee kirkon identiteettiä uskonto- ja kulttuuriperinnettä ylläpitävänä kirkkona sekä suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin keskeisenä vaikuttajana
- Oikeus valita kirkollinen vihkiminen tai siviilivihkiminen turvaa vihittävien uskonnon- ja omantunnonvapauden toteutumisen

Teologiset erimielisyydet

- Useat teologiset erimielisyydet olleet/ovat edelleen todellisuutta kirkon sisällä (esim. srk.näkemykset, kaste, eronneiden uudelleen vihkiminen, virkakysymys)
- Avioliittokysymys:
  - a) avioliitto on miehen ja naisen välinen liitto
  - b) avioliitto on miehen ja naisen välinen liitto, mutta myös samaa sukupuolta oleva pari voi solmia avioliiton
  - Molemmat näkökannat korostavat Raamatun, kirkon tunnustuksen ja tradition merkitystä, mutta niistä tehdyt johtopäätökset eroavat toisistaan.
- Onko avioliittokysymyksessä kyse erimielisyydestä, joka tulee kaikin keinoin ratkaista vai voidaanko sen kanssa elää ja jos niin, niin millä edellytyksin?

A1: Vihkioikeus nykyisin edellytyksin. Avioliittoon vihitään vain mies ja nainen. Kirkko siunaa vain miehen ja naisen siviilivihityn avioliiton

- Juridiset toimenpiteet

- Ei muutoksia kirkkolakiin, kirkkojärjestykseen, käsikirjaan. Samaa sukupuolta olevia pareja vihkivien ja liittoja siunaavien pappien kohdalla eri asteiset virkamiesoikeudelliset toimet -> oikeusprosessit

- Merkitys kirkon jäsenille

- Riidat eivät tue jäsenyyttä; yli puolet jäsenistä (54 %) sallisi papeille oikeuden vihkiä samaa sukupuolta olevia ja siunata heidän siviiliv. avioliitonsa; mitä nuoremasta ikäluokasta kyse, sitä myönteisemmin he suhtautuvat sukupuolineutr. avioliittoon -> ristiriita suhteessa kirkon kantaan; vahvistaa kirkon vanhempien ikäryhmien jäsenyyttä -> ikärakenteeltaan vanheneva kirkko.

- Teologinen identiteetti

- Traditioon pitäytyvä; vihkimisen osalta rajoitetusti missionaarisesta ja pastoraalisesta vastuustaan huolehtiva kirkko; luo ristiriidan sosiaalista oikeudenmukaisuutta korostavan ja sukupuolivähemmistöjä syrjivän identiteetin välille; sukupuolisuus määrittää kirkon identiteettiä

- Kirkon identiteetti suhteessa yhteiskuntaan ja kulttuuriin
  - ylläpitää uskonto- ja kulttuuriperinnettä; ristiriita yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuuden kriitikon ja sukupuolivähemmistöjä syrjivän identiteetin välillä; ero yhteiskunnan ja kirkon avioliitonäkemyksen välillä; mielletään avioliitonäkemyksessä konservatiiviseksi; jatkuva kirkon sisäisten riitojen julkinen ruodinta mediassa ja oikeustoimet vahingoittavat kirkkoa
- Taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset
  - Kirkon kantaan pettyneet voivat erota kirkosta (n. 20 %) -> taloudellisia seurauksia; ilmaiset palvelut heteropareille; riidoissa ja oikeusprosesseissa valtio tuomarina kirkon asioissa; oikeusprosesseista kuluja

A2: Vihkioikeus nykyisin edellytyksin. Avioliittoon vihitään vain mies ja nainen. Kirkko siunaa siviilivihityn avioliiton sukupuoleen katsomatta

- Juridiset toimenpiteet

- Muutokset käsikirjaan avioliiton siunauksen osalta -> määräenemmistön hyväksyntä.
- Vihkimisen osalta samat ongelmat kuin A1.
- Optio: säännös kirkkojärjestykseen papin oikeudesta kieltäytyä siunaamasta samaa sukupuolta olevan siviilivihityn parin avioliittoa -> määräenemmistön hyväksyntä

- Merkitys kirkon jäsenille

- Riidat eivät tue jäsenyyttä; mitä nuoremasta ikäluokasta kyse, sitä myönteisemmin he suhtautuvat sukupuolineutr. avioliittoon -> ristiriita suhteessa kirkon kantaan; vahvistaa kirkon vanhempien ikäryhmien jäsenyyttä -> ikärakenteeltaan vanheneva kirkko; yli puolet jäsenistä (54 %) sallisi papeille oikeuden vihkiä samaa sukupuolta olevan parin; enemmistö jäsenistä (66 %) valmiita siihen, että kirkko siunaa samaa sukupuolta olevan parin siviilivihityn avioliiton

- Teologinen identiteetti
  - Traditioon pitäytyvä erilaisten näkemysten kanssa tasapainotteleva kirkko; heteronormatiivisuus lieventyy; ristiriita edelleen sosiaalista oikeudenmukaisuutta korostavan ja sukupuolivähemmistöjä syrjivän identiteetin välillä
- Kirkon identiteetti suhteessa yhteiskuntaan ja kulttuuriin
  - ylläpitää uskonto- ja kulttuuriperinnettä; ristiriita edelleen yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuuden kriitikon ja sukupuolivähemmistöjä syrjivän identiteetin välillä; ero yhteiskunnan ja kirkon avioliitonäkemyksen välillä; mielletään avioliitonäkemyksessä konservatiiviseksi; hierarkkinen asetelma kahden kerroksen avioliitoista; jatkuva vihkitoimista johtuvien riitojen julkinen ruodinta mediassa ja oikeustoimet vahingoittavat kirkkoa
- Taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset
  - Kirkon kantaan pettyneet voivat erota kirkosta (20 %) -> taloudellisia seurauksia; ilmaiset palvelut vihittäville heteropareille; oikeusprosesseista kuluja kirkolle

A3: Vihkioikeus muuttunein edellytyksin. Avioliittoon vihitään sekä mies ja nainen että samaa sukupuolta oleva pari. Kirkko siunaa siviilivihityn avioliiton sukupuoleen katsomatta

- Juridiset toimenpiteet

- Muutokset käsikirjaan: yksi tai kaksi vihkikaavaa ja avioliiton siunauksen kaavaa
- Optio: säännös kirkkojärjestykseen 1) papin oikeudesta kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia ja siunaamasta samaa sukupuolta olevan siviilivihityn parin avioliittoa ja 2) samaa sukupuolta olevien oikeus tulla vihityksi.
- Kaikkien muutosten osalta -> määräänemmistön hyväksyntä

- Merkitys kirkon jäsenille

- Kaikkien jäsenten tasavertainen kohtelu; edellytykset tasapainoisemmalle jäsenten ikärakenteelle; yli puolet jäsenistä (54 %) kannattaa tätä vaihtoehtoa; vaikea vain miehen ja naisen välistä avioliittoa kannattaville; yli puolet jäsenistä (59 %) sallisi papeille oikeuden kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevaa kihlaparia ja siunaamasta heidän siviiliv. avioliittoaan

- Teologinen identiteetti
  - Avioliittokäsitys laajenee; sukupuoliuus ei määritä kirkon teologista identiteettiä; vihkimisessä ja avioliiton siunauksessa kaikkien jäsenten kohdalla missionaarisesta ja pastoraalisesta vastuusta huolehtiva kirkko; herättää keskustelua mutta ei vaikutusta ekumeenisiin suhteisiin; haastaa perinteeseen pitäytyvän kirkon identiteettiä
- Kirkon identiteetti suhteessa yhteiskuntaan ja kulttuuriin
  - Ylläpitää uskonto- ja kulttuuriperinnettä; linjassa yhteiskunnan avioliitonäkemyksen kanssa; ei ristiriitaa yhteiskunnan epäoikeudenmukaisuuden kriitikon ja heikomman puolelle asettuvan identiteetin välillä; yhteiskunnan muutokset huomioon ottava
- Taloudelliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset
  - Kirkon kantaan pettyneet voivat erota kirkosta (25 %) -> taloudellisia seurauksia; kirkon ilmaiset palvelut kaikille vihittäville jäsenille

- Kussakin vaihtoehdossa (A1, A2, A3) on kirkon, yhteiskunnan ja yksilön kannalta sekä myönteisiä että kielteisiä tekijöitä
- Kirkollisen vihkimisen suosio ja nopea muutos valmiudessa hyväksyä kirkollinen avioliittoon vihkiminen myös samaa sukupuolta oleville pareille kertovat, että kysymys ei tule poistumaan päiväjärjestyksestä vaan ratkaisemattomana ristiriita vain syvenee.
- Vihkikysymys on kirkolle identiteetti- ja itseymmärryskysymys

Neljä mahdollisuutta edetä asiassa:

- 1) Kirkko pitäytyy nykyiseen käytäntöön mutta katsoo, että myös samaa sukupuolta olevien kihlakumppaneiden kirkolliselle vihkimiselle ja heidän siviilivihityn avioliittonsa siunaamiselle on teologisia perusteita.
  - Kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan ei tehdä mitään muutoksia vaan asia hoidetaan piispallisella kaitsennalla niin, että tämän näkemyksen omaavat papit voivat omantunnonvapauden perusteella
    - vihkiä samaa sukupuolta olevan parin,
    - siunata heidän siviilivihkimisellä solmittu avioliittonsa ja
  - vihkiessään muuttaa piispainkokouksen antamien ohjeiden mukaan vihkikaavan mainintaa sukupuolesta. Ruotsinkielisen käsikirjan osalta tämä koskee myös avioliiton siunauksen kaavaa.
- Tämä ei vaadi suuria muutoksia.

- 2) Kirkko pitäytyy nykyiseen käytäntöön mutta katsoo, että myös samaa sukupuolta olevien kihlakumppaneiden kirkolliselle vihkimiselle ja heidän siviilivihityn avioliittonsa siunaamiselle on teologisia perusteita.
  - Kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan ei tehdä mitään muutoksia vaan asia hoidetaan piispallisella kaitsennalla niin, että tämän näkemyksen omaavat papit voivat omantunnonvapauden perusteella
    - vihkiä samaa sukupuolta olevan parin,
    - siunata heidän siviilivihkimisellä solmittu avioliittonsa ja
  - vihkiessään muuttaa piispainkokouksen antamien ohjeiden mukaan vihkikaavan mainintaa sukupuolesta. Ruotsinkielisen käsikirjan osalta tämä koskee myös avioliiton siunauksen kaavaa.
  - Kirkon kanta ja papin omantunnonvapaus vihkiä samaa sukupuolta olevat kihlakumppanit ja siunata heidän siviilivihitty avioliittonsa dokumentoidaan päätöspöytäkirjassa.

- 3) Kirkko pitäytyy nykyiseen käytäntöön mutta katsoo, että myös samaa sukupuolta olevien kihlakumppaneiden kirkolliselle vihkimiselle ja heidän siviilivihityn avioliittonsa siunaamiselle on teologisia perusteita.
  - Kirkkojärjestykseen ja käsikirjaan ei tehdä mitään muutoksia vaan asia hoidetaan piispallisella kaitsennalla niin, että tämän näkemyksen omaavat papit voivat omantunnonvapauden perusteella
    - vihkiä samaa sukupuolta olevan parin,
    - siunata heidän siviilivihkimisellä solmittu avioliittonsa ja
  - vihkiessään muuttaa piispainkokouksen antamien ohjeiden mukaan vihkikaavan mainintaa sukupuolesta. Ruotsinkielisen käsikirjan osalta tämä koskee myös avioliiton siunauksen kaavaa.
  - Kirkon kanta ja papin omantunnonvapaus vihkiä samaa sukupuolta olevat kihlakumppanit ja siunata heidän siviilivihitty avioliittonsa dokumentoidaan päätöspöytäkirjaan.
  - Asiasta päätöksen tekevästä kirkolliskokouksesta seuraava kirkolliskokous vastaanottaa toimikautensa lopulla tilannearvion ja päättää miten asiassa edetään.

- 4) Kirkko pitäytyy nykyiseen käytäntöön mutta katsoo, että myös samaa sukupuolta olevien kihlakumppaneiden kirkolliselle vihkimiselle ja heidän siviilivihityn avioliittonsa siunaamiselle on teologisia perusteita.
  - Kirkkojärjestykseen kirjataan, että kirkolla on kaksi teologisesti perusteltua toimintamallia:
    - a) avioliittoon vihittää mies ja nainen ja vain siviilivihityn miehen ja naisen avioliitto siunataan
    - b) avioliittoon voidaan vihkiä samaa sukupuolta oleva pari ja siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto voidaan siunata.
  - Käsikirjaan laaditaan kaksi vihkikaavaa ja kaksi avioliiton siunauksen kaavaa.
  - Kirkkojärjestyksessä säädetään
    - papin oikeudesta omantunnon syistä kieltäytyä vihkimästä samaa sukupuolta olevia kihlakumppaneita ja siunaamasta siviilivihityn samaa sukupuolta olevan parin avioliitto.
    - samaa sukupuolta olevan parin oikeudesta tulla kirkollisesti vihityksi ja saada siviilivihitylle avioliitolleen kirkollinen siunaus sekä hiippakunnan velvollisuudesta huolehtia siitä, että vihkijän löytyminen ei jää vain vihittävän samaa sukupuolta olevan parin vastuulle.

Selvitys saatavilla seuraavasta linkistä:

<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/>

F359F1ED9F897DD0C225770E0034026E/\$FILE/

Selvitys%20Suomen%20evankelis%20luterilaisen%20kirkon%20vihkioik
eudesta%20luopumisesta%20ja%20avioliittoon%20vihkimisen%20merk
ityksesta%20kirkon%20identiteetille%2009062017.pdf